

Демографічна проблема

Демографічна проблема

- Демографічна проблема — сукупність соціально-демографічних проблем сучасності, що зачіпають інтереси всього людства. Найважливіші проблеми народонаселення, які загрожують украй негативними наслідками: стрімке зростання населення, або демографічний вибух, у країнах, що розвиваються, і загроза депопуляції, або демографічна криза, в економічно розвинутих країнах. До проблем народонаселення слід віднести також неконтрольовану урбанізацію в країнах, що розвиваються, кризу великих міст у деяких розвинутих країнах, стихійну внутрішню й зовнішню міграцію, яка ускладнює, політичні відносини між державами.
- Нерівномірне зростання населення в різних регіонах супроводжується інтенсивним процесом перерозподілу світового населення між ними. Частка населення економічно розвинутих регіонів неухильно знижується (33,1 % 1950 р., 27 % 1975 р.) і, згідно з прогнозами ООН, зменшиться на початку XXI ст. до 20,5 %, тоді як частка регіонів Азії, Африки та Латинської Америки, що розвиваються, відповідно зростає (1950 р. — 66,9 %, 1975 р. — 72,9 % і за оцінкою на початку XXI ст. — 79,5 %). Важливість даної проблеми полягає в тому, що такий розвиток негативно позначається на міжнародних відносинах. Подолання економічної відсталості регіонів, що розвиваються, необхідне для нормальних відносин між державами і для прогресу людства в цілому.
- У країнах Західної Європи, Північної Америки та Японії в 70 — на початку 90-х років посилилася тенденція до різкого падіння народжуваності — значно нижче від рівня, який забезпечує просте відтворення населення. В майбутньому це загрожує депопуляцією населення з її негативними соціальними наслідками.

Демографічна проблема

- Стрімке зростання населення в країнах Азії, Африки та Латинської Америки, що розвиваються, призводить до подвоєння його чисельності кожні 20—30 років і ускладнює вирішення соціально-економічних проблем. У сучасному світі спостерігається ціла низка "парадоксів відсталості".
- 1. Внаслідок значних відмінностей у темпах приросту населення розрив у рівнях національного доходу на душу населення між розвинутими і тими країнами, що розвиваються, збільшився з 1:10 в 50-х роках до 1:13 наприкінці 70-х років і сягнув 1:15 у 2000 р.
- 2. Безпрецедентна за масштабами урбанізація та випереджувальні темпи зростання міського населення супроводжуються одночасним швидким збільшенням чисельності сільського населення в країнах, що розвиваються (млрд. осіб): 1950 р. — 1,4; 1980 р. — 2,2 і, за розрахунками ООН, — 2,8 у 2000 р.
- 3. Поряд із значним збільшенням зайнятості, особливо в промисловості, росте потреба в нових робочих місцях для працездатного населення. На початку 90-х років число безробітних, а також осіб, що не знаходять постійного заробітку, в країнах, що розвиваються, перевищило 500 млн.

Демографічна проблема

- 4. Попри значне збільшення частки письменного населення у світі — з 61 % 1960 р. до 71 % 1980 р. і, за прогнозом ЮНЕСКО, до 85 % до кінця ХХ ст., кількість неписьменних на земній кулі (більшість із них живе в країнах, що розвиваються) відповідно виросла з 700 млн. до 800 млн. душ і очікується 950 млн. у 2000 р. Потенційна небезпека розвитку сучасної світової демографічної ситуації полягає в тому, що населення земної кулі, чисельність якого в 1999 р. перевищила 6 млрд осіб (а в 2025 р. - 8 млрд), входить у ХХІ ст. з 1 млрд голодуючих, 1 млрд неписьменних, 1 млрд безробітних, 1,5 млрд знедолених, які знаходяться за межею бідності.
- Населення стрімко збільшується не у розвинутих країнах, а у тих, що розвиваються. В 1950 р. співвідношення між цими двома групами країн складало приблизно 1:2, до 1985 р. воно виросло до 1:3, а на початку ХХІ ст. воно складе 1:4.
- При існуючих соціально-економічних умовах, у першу чергу в країнах, що розвиваються стрімкий ріст населення веде до загрози забруднення навколишнього середовища, скопичення гігантського числа людей у великих містах. Це і збільшення небезпеки їх масової загибелі від голоду і хвороб на випадок ряду неврожайних років, через епідемії від антисанітарних умов тощо.
- Деякі західні демографи (Д.-Дж. Боуг, Д. Медоус, Я. Тінберген та ін.) зводять проблеми народонаселення до демографічного вибуху і єдиним засобом їх вирішення вважають досягнення нульового приросту

Демографічна проблема

- Прихильники цієї концепції твердять, що технологічними засобами контролю над народжуваністю можна регулювати демографічну ситуацію. На їхню думку, країни, що розвиваються, здатні проводити ефективну демографічну політику, залишаючись порівняно відсталими в економічному, соціальному й культурному відношеннях. Із критикою концепції нульового приросту виступило чимало вчених (А. Сові, К. Кларк, П. Куусі, Дж. Саймон та ін.), які відзначають, що стабілізація чисельності світового населення, як одна з умов вирішення проблем народонаселення, являє собою природно-історичний процес: нульовий ріст населення є не причиною, а наслідком його поступового переходу до стаціонарного стану. При цьому країни, що розвиваються, можуть здійснити перехід від демографічного вибуху до простого відтворення населення або його помірного зростання тільки в процесі одночасного економічного, соціального та культурного розвитку.
- Загострення проблем народонаселення поставило перед наукою нові проблеми: визначення допустимих меж чисельності народонаселення Землі (з урахуванням низки обмежувальних чинників — продовольчого, енергетичного, економічного, соціально-психологічного — називають цифри від 10 млрд до 20 млрд осіб); строки досягнення стабілізації чисельності населення планети (за прогнозами — середина XXI ст.); найактуальніша проблема науки й демографічної політики — стримування зростання населення в країнах, що розвиваються.
- Незначне зниження темпів приросту народонаселення в деяких країнах, що розвиваються, стало помітним із другої половини 80-х років.

Демографічна проблема

- Уряди 125 країн заявили про схвалення програм планування сім'ї, хоча 14 країн (Болівія, Бутан, Габон, Джібуті, Ірак, Камбоджа, Катар, Кенія, Кувейт, Лаос, Ліван, ОАЕ, Оман, Екваторіальна Гвінея) не погодилися на такі кроки.
- Історичний досвід свідчить про можливість вирішення проблем народодіючого індустриального і постіндустріального суспільствах.

Прогноз темпів приросту населення

